

Arbeidsmarktpositie van hbo'ers vergeleken

7 februari 2019

Michel van Smoorenburg (UWV) en Jelle Zwetsloot (SEO)

Inleiding

Jaarlijks halen in Nederland ongeveer 64 duizend studenten hun hbo-bachelor. Eén op de tien kiest daarna nog voor een vervolgopleiding, meestal een hbo master of een universitaire opleiding. Veruit het merendeel gaat echter de arbeidsmarkt op. Vaak hebben ze al een bijbaan of stage gehad tijdens hun studietijd, maar meestal begint rond de afstudeertijd de zoektocht naar een 'echte' baan. Ze zijn dan gemiddeld 25 jaar oud en hebben een hele onderwijsloopbaan achter de rug.

In het onderzoek Studie & Werk van SEO Economisch Onderzoek en Elsevier Weekblad wordt onderzocht hoe het hen vervolgens vergaat op de arbeidsmarkt.¹ Daarbij wordt gebruik gemaakt van geanonimiseerde, gekoppelde administratieve data van het CBS. Deze methodiek biedt mogelijkheden om betrouwbare uitspraken te doen voor alle hbo-bacheloropleidingen, die voor deze analyse in dit artikel zijn samengevoegd tot 87 clusters van studierichtingen. Van alle afgestudeerden van het afstudeercohort 2015-2016 is bepaald wat hun startpositie op de arbeidsmarkt was in 2017, op basis van vier arbeidsmarktindicatoren. Maar er is niet alleen gekeken naar de startpositie, maar ook naar de arbeidsmarktpositie op langere termijn. Daarvoor is voor het afstudeercohort 2006-2007 de arbeidsmarktsituatie na tien jaar – dus ook in 2017 – bekeken. Deze twee cohorten zijn met elkaar vergeleken als indicatie voor het mogelijke groeipad. Voordeel van deze analyses is dat er met veel zekerheid kan worden vastgesteld wat de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden in de verschillende studierichtingen is. Daarmee is het een goede aanvulling op prognoses van arbeidsmarktperspectieven die vaak met meer onzekerheid gepaard gaan.

Een soortgelijke publicatie voor wo masteropleidingen is in november 2018 verschenen: *grote verschillen in arbeidsmarktpositie academici*. Zowel bij wo als hbo is de belangrijkste conclusie dat de arbeidsmarktpositie aanzienlijk verschilt per studierichting: zowel bij de start als na tien jaar. Studierichtingen met een relatief goede startpositie blijven het goed doen op de arbeidsmarkt, maar het verschil met de rest wordt bij het hbo op den duur wel kleiner. Studierichtingen met een matige startpositie blijven het over het algemeen matig doen. Wél is er in beperkte mate sprake van een inhaalslag. Dit in tegenstelling tot het wo, waar géén sprake is van een inhaalslag bij opleidingen met een matige startpositie. Dit suggereert dat de studierichting bij het wo nóg bepalender is voor de arbeidsmarktpositie op de langere termijn dan bij het hbo.

Startpositie op de arbeidsmarkt

Om de *startpositie* op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van hbo-opleidingsclusters te bepalen, is bij het cohort dat in het studiejaar 2015-2016 afstudeerde gekeken naar de volgende vier aspecten:

1. De mediane duur in maanden vanaf het moment van afstuderen tot een substantiële baan (baan in loondienst, minimaal 3 dagen per week, geen oproep/uitzendcontract, uurloon minimaal 140% van wettelijk minimumloon volwassenen). Hierbij is rekening gehouden met samenstellings-effecten;
2. Het percentage werknemers met een vaste baan 15 maanden na het afronden van de opleiding;
3. Het bruto uurloon van werknemers in 2017;
4. Het jaarinkomen in 2017 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Deze vier aspecten zijn gecombineerd tot een samengestelde indicator *startpositie* (zie bijlage 1 voor verdere uitleg over de definities en methodiek). Ze indiceren samen de kans op werk, de baanzekerheid en het inkomen. De hbo-opleidingsclusters worden met elkáár vergeleken, dus het is de *relatieve* positie. Met deze data is onbekend in welk beroep afgestudeerden werkzaam zijn en ook niet of dit op hbo niveau is of in de richting waarvoor ze opgeleid zijn. De sector is wél bekend, maar dit is niet meegenomen in deze analyse. Wanneer afgestudeerden te maken hebben met een mismatch komt dit meestal tot uitdrukking in een lager loon.

Grote verschillen tussen opleidingen

De helft van de afgestudeerde hbo'ers heeft binnen 8,4 maanden een substantiële baan gevonden. Dit varieert enorm tussen opleidingen. Het snelst vinden afgestudeerden van optometrie en audiologie een substantiële baan (1,4 maanden) en het minst snel afgestudeerden van de kunstacademie (42,8 maanden). Ook de baanzekerheid varieert enorm, geïndiceerd door het

¹ Zie voor het onderzoeksrapport <http://www.seo.nl/expertise/studie-werk/> en <http://elsevierweekblad.nl/studiewerk2018> waar de arbeidsmarktchansen voor ruim 1.200 opleidingen worden vergeleken.

percentage werknemers met een vaste baan. Het hoogst is dit percentage bij de lerarenopleiding wiskunde (79%) en het laagst bij huidtherapie (13%). De lerarenopleiding wiskunde levert daarnaast het hoogste uurloon op. Het uurloon van afgestudeerden bij de lerarenopleiding wiskunde bedraagt € 22,30, tegenover € 11,80 bij toerisme: bijna het dubbele. Bij het jaarinkomen liggen de twee uitersten nog verder uit elkaar. Het laagste jaarinkomen geldt voor dans (€ 14.900) en het hoogste voor de lerarenopleiding techniekvakken (€ 41.600).

Tweedegraads lerarenopleidingen hebben de beste startpositie

Tweedegraads lerarenopleidingen hebben de beste startpositie op de arbeidsmarkt en domineren de top tien (zie tabel 1). De allerbeste startpositie wordt ingenomen door de lerarenopleiding wiskunde. Na een lerarenopleiding wiskunde heeft de helft van de afgestudeerden binnen 2,3 maanden een substantiële baan gevonden en heeft 79% na 15 maanden al een vaste baan. Het uurloon is het hoogste van alle 87 hbo-opleidingsclusters en met een gemiddeld jaarinkomen van € 40.800 staat de opleiding op de tweede plaats (na lerarenopleiding techniekvakken).

In de top tien van hbo-opleidingen met de beste startpositie staan negen tweedegraads lerarenopleidingen. Een kanttekening is hierbij op zijn plaats. Bij deze tweedegraads lerarenopleidingen is namelijk de gemiddelde leeftijd van de afgestudeerden vijf jaar hoger en is de duale variant meer in trek. Zij hebben dus al vaker een baan bij het volgen van de studie en dit is wellicht een (gedeeltelijke) verklaring voor de zeer goede arbeidsmarktpositie. Een multivariate analyse van SEO Economisch Onderzoek wijst inderdaad uit dat dit een rol speelt. Maar ook na correctie voor leeftijd en opleidingsvorm doen de tweedegraads lerarenopleidingen het nog steeds zeer goed op de arbeidsmarkt in vergelijking tot andere hbo-opleidingen. Het inkomen behoort nog steeds tot de top en de duur tot het vinden van een substantiële baan is zeer gering.

Tabel 1 Opleidingen met een (zeer) goede startpositie op de arbeidsmarkt in 2017 voor het cohort 2016-2017.

Nr. start-positie	hbo-bachelor	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baan werknemers	Vaste baan werknemers na 15 mnd.	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Typering start-positie
1	lerarenopleiding wiskunde	301	2,3	79%	22,30	40.800	zeer goed
2	lerarenopleiding techniekvakken	229	3,7	74%	21,00	41.600	zeer goed
3	lerarenopleiding Nederlands	425	3,2	78%	21,20	37.800	zeer goed
4	lerarenopleiding natuur-/scheikunde	120	1,8	77%	20,30	38.200	zeer goed
5	lerarenopleiding economie	361	1,9	63%	20,10	36.900	zeer goed
6	lerarenopleiding Engels	343	3,3	69%	19,50	32.600	zeer goed
7	lerarenopleiding overig	476	4,3	60%	19,80	33.800	zeer goed
8	lerarenopleiding biologie	138	2,5	64%	18,80	33.000	zeer goed
9	lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans	230	5,7	71%	19,60	30.400	zeer goed
10	business it en management	417	4,5	57%	16,80	35.900	goed
11	elektrotechniek	536	2,9	53%	16,30	36.700	goed
12	verpleegkunde	3.038	1,9	56%	17,60	31.200	goed
13	maritiem officier	149	3,4	41%	16,40	39.100	goed
14	verloskunde	144	10,5	-	21,20	36.000	goed
15	lerarenopleiding gesch./aandr./maatsch.	475	4,8	53%	18,00	29.700	goed
16	informatica	832	3,5	54%	15,60	33.600	goed
17	financial services management	280	5,6	47%	16,10	35.800	goed
18	ict	855	4,3	53%	15,80	33.500	goed
19	werktuigbouwkunde	952	3,1	43%	16,00	35.300	goed
20	mechatronica	131	2,5	51%	15,00	34.600	goed
21	technische bedrijfskunde	1.161	4,9	43%	16,50	34.800	goed
22	mondzorgkunde	233	3,8	38%	17,00	33.900	goed
23	optometrie en audiologie	95	1,4	-	17,10	34.000	goed
24	bedrijfskunde en agribusiness	437	6,7	46%	15,90	32.700	goed
25	civiele techniek	484	4,4	40%	15,60	32.800	goed
26	tuinbouw en akkerbouw	93	5,9	46%	14,50	33.600	goed
27	accountancy	683	6,8	64%	13,70	29.800	goed
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	63.682	8,4	36%	15,10	27.200	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

De lerarenopleiding geschiedenis/aardrijkskunde/maatschappijvakken valt buiten de top tien van opleidingen met de beste startpositie, namelijk op de 15de plaats. Verder is leraar basisonderwijs (pabo) en de academie lichamelijke opvoeding (alo) terug te vinden in bijlage 2; dit bevat een lijst met alle hbo-opleidingen met een gemiddelde startpositie. De pabo-opleiding staat wat betreft de startpositie op de 29ste plek en de alo-opleiding op de 49ste plek. De pabo-opleiding heeft ongeveer net zoveel afgestudeerden als alle andere lerarenopleidingen opgeteld. Bij zowel de pabo als de alo zijn er lagere uurlonen en hebben afgestudeerden minder snel een vaste baan dan bij de andere lerarenopleidingen (zie ook voetnoot 4). Na de academie lichamelijke opvoeding duurt het veel langer om een substantiële baan te vinden dan bij de andere lerarenopleidingen, namelijk 8 maanden.

Andere hbo-opleidingen met een goede startpositie

Naast de tweedegraads lerarenopleidingen scoort een aantal technische hbo-opleidingen goed: elektrotechniek, werktuigbouwkunde, mechatronica, technische bedrijfskunde en civiele techniek. Ook na de opleidingen business it en management, informatica en ict hebben afgestudeerden vaak een goede startpositie. Dit geldt eveneens voor een aantal medische opleidingen, zoals verpleegkunde, mondzorgkunde en verloskunde. Van de zeven hbo-opleidingen met de meeste afgestudeerden, heeft verpleegkunde de beste startpositie. Na optometrie en audiologie hebben afgestudeerden het snelst een substantiële baan gevonden, namelijk de helft al binnen 1,4 maanden. Wél is dit na 15 maanden bij de helft een tijdelijke baan. Verloskunde doet het ook goed op de arbeidsmarkt met een 14de plek. Wellicht is dit zelfs een onderschatting van de sterke arbeidsmarktpositie omdat driekwart van de werkende verloskundigen als zelfstandige aan de slag gaat. Het overige kwart doet er betrekkelijk lang over om een baan in loondienst te vinden en na 15 maanden betreft dit vaak een tijdelijke baan. De startpositie wordt hierdoor negatief beïnvloed. De overgrote meerderheid van de afgestudeerden verloskunde heeft echter een zeer goede startpositie als zelfstandige.

Hbo-opleidingen met een matige startpositie

Aan het andere eind van het spectrum staan 27 opleidingen met een (zeer) matige positie (tabel 2). De kunstacademie voert deze lijst aan. Dit opleidingscluster bestaat uit diverse hbo-bacheloropleidingen zoals autonome beeldende kunst, vormgeving, film en televisie.² De helft van de afgestudeerden van de kunstacademie doet er langer dan 43 maanden over voordat hij of zij een substantiële baan heeft gevonden. Dit is het langst van alle 87 hbo-opleidingsclusters. Indien men toch werk gevonden heeft, betreft het meestal tijdelijk of uitzendwerk en is het bruto uurloon relatief gezien zeer matig. Na hbo dans, muziek of toneel is de arbeidsmarktpositie niet veel beter. Afgestudeerden van hbo dans hebben het laagste jaarinkomen van alle hbo-opleidingen. Met een diploma hbo toerisme of vrijetijdsmanagement is de startpositie eveneens zeer matig ten opzichte van de andere hbo-opleidingen. Dit manifesteert zich in een langere duur voordat men een substantiële baan gevonden heeft, relatief weinig vaste banen en een laag loon. Toerisme heeft het laagste uurloon van alle hbo-opleidingsclusters.

Terwijl studies zoals toerisme, kunstacademie en dans populair zijn bij vrouwen, zo is sport en management populair bij mannen. Het duurt lang – mediane duur van 21 maanden – voordat een substantiële baan is gevonden, het betreft vaak tijdelijk werk en het uurloon is laag. Dit levert een zeer matige startpositie op voor hbo sport en management en een 82ste plek in de vergelijking van 87 opleidingsclusters. Ook European studies en creatieve therapie hebben een zeer matige startpositie. Hbo communicatie komt uit op een 71ste plek. Dit is een opleiding met veel afgestudeerden, namelijk ruim 2.000. De aansluiting met de arbeidsmarkt is echter matig. Het duurt lang voordat afgestudeerden een substantiële baan hebben, het zijn vaak tijdelijke contracten en het loon is laag. Dit geldt ook voor aanverwante studierichtingen zoals communicatie en multimedia design, communicatiesystemen en journalistiek.

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van alle hbo-opleidingsclusters met een gemiddelde startpositie op de arbeidsmarkt.

---

² Zie voor de onderliggende studies <http://elsevierweekblad.nl/studiewerk2018>

Tabel 2 Opleidingen met een (zeer) matige startpositie op de arbeidsmarkt in 2017 voor het cohort 2015-2016.

Nr. start-positie	hbo-bachelor	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baanwerknemers	Vaste baanwerknemers na 15 mnd.	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)	Typering start-positie
87	kunstacademie	2.204	42,8	20%	12,80	16.600	zeer matig
86	dans	222	40,5	19%	13,50	14.900	zeer matig
85	muziek	822	39,5	31%	14,40	16.300	zeer matig
84	toerisme	803	30,0	21%	11,80	21.000	zeer matig
83	European studies	220	23,6	20%	12,60	19.500	zeer matig
82	sport en management	809	21,2	22%	12,80	21.900	zeer matig
81	vrijtijdsmanagement	373	21,2	22%	12,50	23.300	zeer matig
80	creatieve therapie	253	19,6	20%	14,60	17.300	zeer matig
79	toneel	219	19,6	18%	14,40	18.500	zeer matig
78	fashion	318	18,1	19%	12,70	22.100	matig
77	voeding & diëtetiek	510	17,2	22%	13,50	19.200	matig
76	media en entertainment man.	644	16,3	21%	12,70	22.100	matig
75	culturele en maatsch. Vorming	355	16,9	18%	13,80	21.000	matig
74	journalistiek	395	17,1	19%	13,80	23.000	matig
73	huidtherapie	101	10,6	13%	13,90	20.800	matig
72	communicatiesystemen	222	14,7	21%	13,20	23.300	matig
71	communicatie	2.078	15,2	23%	13,20	23.500	matig
70	dier- en veehouderij	367	19,2	29%	12,90	26.800	matig
69	ontwerpen	654	13,5	25%	13,50	23.000	matig
68	informatiestudies	825	13,7	25%	13,30	24.300	matig
67	taal en economie	537	13,7	26%	13,30	24.100	matig
66	toegepaste psychologie	774	12,1	24%	14,10	21.600	matig
65	communicatie en multimedia design	1.269	14,9	29%	13,40	24.400	matig
64	hotelschool	1.068	11,6	22%	13,20	24.900	matig
63	biologie en medisch lab. Onderzoek	769	9,5	20%	13,50	24.200	matig
62	logopedie	370	10,7	21%	15,50	20.100	matig
61	facility management	805	12,6	27%	13,40	26.100	matig
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	63.682	8,4	36%	15,10	27.200	gemiddeld

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

Tien jaar na afstuderen

Na verloop van tijd verbetert de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden. Dit zal voor de één sneller gaan dan voor de ander, afhankelijk van werkervaring, omgevingsfactoren en persoonlijke kenmerken. Het kan ook inherent zijn aan het soort opleiding. De hypothese daarbij is dat beroepsspecifieke opleidingen bij de start meteen renderen, terwijl dat bij algemenere opleidingen langer zou kunnen duren. Met behulp van administratieve gegevens is van het afstudeercohort 2006-2007 na tien jaar bepaald hoe dan de situatie op de arbeidsmarkt is. Het zijn dus twee verschillende cohorten, die dezelfde hbo-opleidingen hebben gevolgd: dit zijn dus niet dezelfde personen. Een verschil tussen de cohorten kan daarom ook aan een veranderende samenstelling van de afgestudeerden liggen en aan de conjuncturele situatie op het moment van afstuderen.

Afgestudeerden die al tien jaar op de arbeidsmarkt verblijven, hebben veel vaker een vaste baan. Terwijl bij de start 36% van de afgestudeerde hbo'ers die in loondienst zijn een vaste baan hebben, is dit na tien jaar 80%. Ook de financiële beloning is beter. Bij afgestudeerden die in 2006-2007 de arbeidsmarkt betraden is het uurloon 50% hoger dan afgestudeerden die in 2015-2016 de arbeidsmarkt opkwamen. Het jaarinkomen is zelfs 59% hoger.

Meer vaste banen

Van de afgestudeerden van tien jaar geleden, die in 2017 in loondienst werken, heeft gemiddeld 80% een vaste baan. In tabel 3 staan de opleidingsrichtingen met de hoogste en laagste percentages. Bij veel tweedegraads lerarenopleidingen was het percentage vaste banen al hoog direct na afstuderen en hierin is weinig veranderd. Interessanter zijn de hbo-opleidingen die bij de start een lage baanzekerheid hebben zoals huidtherapie, culturele en maatschappelijke vorming, toneel, journalistiek, fashion en dans. Over het algemeen is de baanzekerheid tien jaar na afstuderen een stuk hoger, maar bij dans en toneel heeft nog steeds maar de helft van de werknemers tien jaar na afstuderen een vaste baan. Er is echter ook een aantal hbo-opleidingen waarbij het percentage vaste banen na tien jaar veel hoger ligt dan bij de start. Hierbij kunnen de volgende opleidingen worden genoemd: huidtherapie (van 13% naar 60%), culturele en maatschappelijke vorming (van 18% naar 69%), fashion (van 19% naar 65%), journalistiek (van 19% naar 67%), European studies (van 20% naar 72%), creatieve therapie (van 20% naar 75%) en logopedie (van 21% naar 75%). De grootste sprong wordt evenwel gemaakt na de hbo-opleiding ergotherapie en beweging: van 21% werknemers met een vaste baan bij de start tot 88% na tien jaar.

Tabel 3 Percentage werknemers met een vaste baan, bovenste en onderste tien hbo-bacheloropleidingen.

Bovenste tien hbo-bachelor	Vaste baan werknemers na 10 jaar	Onderste tien hbo-bachelor	Vaste baan werknemers na 10 jaar
lerarenopleiding economie	92%	dans	49%
lerarenopleiding biologie	91%	toneel	51%
optometrie en audiologie	91%	huidtherapie	60%
lerarenopleiding gesch./aardr./maatsch.	89%	muziek	64%
lerarenopleiding techniekvakken	89%	fashion	65%
ergotherapie en beweging	88%	media en entertainment man.	65%
academie lichamelijke opvoeding	87%	journalistiek	67%
voedingsmiddelentechnologie	87%	toerisme	67%
civiele techniek	87%	kunstacademie	68%
tuinbouw en akkerbouw	87%	communicatie	68%

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

Hogere uurlonen

Het bruto uurloon van hbo'ers die tien jaar geleden afstudeerden is in 2017 gemiddeld 50% hoger dan het uurloon van recent afgestudeerde hbo'ers. Dit verschil is minder groot dan bij wo'ers, waar dit 79% bedraagt. Bovendien worden bij het hbo de loonverschillen tussen de opleidingsclusters in tien jaar tijd kleiner. Dit is anders bij het wo, waar de loonverschillen tussen de opleidingsclusters juist iets toenemen³. Dit suggereert dat de studierichting bij het wo nóg bepalender is voor de arbeidsmarktpositie op de langere termijn dan bij het hbo.

In tabel 4 staan de studierichtingen met de hoogste en laagste uurlonen na tien jaar. Veel tweedegraads lerarenopleidingen scoren nog steeds hoog. Dans is de opleiding met het laagste uurloon na tien jaar. Verder is gekeken naar de verschillen met het cohort dat recentelijk de arbeidsmarkt heeft betreden. De hbo-opleiding met het hoogste verschil in het uurloon is

³ Dit is gebaseerd op de variatiecoëfficiënt: de verhouding tussen de standaarddeviatie en het gemiddelde uurloon. Bij het hbo is deze bij de start 16% en na tien jaar 10%. Bij het wo is deze bij de start 11% en na tien jaar 13%.

accountancy. Bij het cohort dat in 2006-2007 de arbeidsmarkt betrad ligt in 2017 het uurloon 85% hoger dan bij het cohort dat in 2015-2016 de arbeidsmarkt opkwam. Ook een hoog verschil is er bij aviation (+80%), international business en management (+77%) en bestuurskunde (+74%). De diverse lerarenopleidingen hebben te maken met veel lagere percentages, bijvoorbeeld +22% bij de tweedegraads lerarenopleiding techniekvakken. Omdat zij de opleiding vaak in een duale variant volgden en dus al een baan hadden tijdens hun studie én op latere leeftijd afstuderen, is het startloon relatief hoog en zijn loonverschillen tussen beide cohorten geringer. Deze kanttekening geldt ook voor andere tweedegraads lerarenopleidingen. Dit betekent echter niet dat het uurloon na tien jaar matig is. Ook na tien jaar steekt het uurloon na een tweedegraads lerarenopleiding gunstig af bij andere hbo-opleidingen. Het beeld bij de hbo lerarenopleiding basisonderwijs is wezenlijk anders. Het startuurloon is met € 15,60 gemiddeld, maar na tien jaar met € 20,00 zeer matig in vergelijking van de andere hbo-opleidingsclusters⁴. Dit is een verschil van slechts 28%, waardoor de relatieve arbeidsmarktpositie van de pabo-opleiding in de eerste 10 jaar op de arbeidsmarkt is verslechterd.

Tabel 4 Uurlonen van werknemers, bovenste en onderste tien hbo-bacheloropleidingen.

Bovenste tien hbo-bachelor	Bruto uurloon werknemers na 10 jaar (€)	Onderste tien hbo-bachelor	Bruto uurloon werknemers na 10 jaar (€)
lerarenopleiding wiskunde	27,40	dans	18,00
lerarenopleiding economie	26,70	toerisme	18,10
technische bedrijfskunde	26,60	huidtherapie	19,00
lerarenopleiding Nederlands	26,60	dier- en veehouderij	19,50
lerarenopleiding natuur-/scheikunde	26,50	kunstacademie	19,60
aviation	26,10	vrijtijdsmanagement	19,90
lerarenopleiding geschiedenis/aardrijkskunde/maatschappijleer	26,00	culturele en maatschappelijke vorming	19,90
maritiem officier	25,90	leraar basisonderwijs	20,00
luchtvaart- en scheepstechniek	25,90	sociaal pedagogische hulpverlening	20,30
lerarenopleiding Engels	25,90	creatieve therapie	20,30

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

Hogere jaarinkomens

Het hbo-cohort dat in 2006-2007 de arbeidsmarkt opkwam, heeft in 2017 een jaarinkomen dat gemiddeld 59% hoger ligt dan het cohort dat recent de arbeidsmarkt betrad. Dit is voor werknemers en zelfstandigen opgeteld; apart voor zelfstandigen is het verschil 69%. Het procentuele verschil in jaarinkomen is het hoogst bij de hbo-bachelor international business en management, namelijk +126%. Bij de start is bij deze opleiding het jaarinkomen matig (€24.400), maar na tien is het jaarinkomen (€55.100) goed. Ook grote verschillen kunnen worden vastgesteld bij: hbo communicatiesystemen (+124%), European studies (+120%), aviation (+106%) en voedingsmiddelentechnologie (+105%). In absolute zin is het jaarinkomen na tien jaar het hoogst bij hbo maritiem (€ 76.500) en het laagst bij hbo dans (€25.700), zoals in tabel 5 is te zien.

Tabel 5 Jaarinkomens van werknemers en zelfstandigen, bovenste en onderste tien hbo-bacheloropleidingen.

Bovenste tien hbo-bachelor	Jaarinkomen na 10 jaar (€)	Onderste tien hbo-bachelor	Jaarinkomen na 10 jaar (€)
maritiem officier	76.500	dans	25.700
technische bedrijfskunde	60.800	creatieve therapie	26.000
aviation	60.700	muziek	27.400
informatica	59.400	kunstacademie	27.800
werktuigbouwkunde	59.000	leraar basisonderwijs	30.800
luchtvaart- en scheepstechniek	58.900	voeding & diëtetiek	31.700
civiele techniek	58.700	logopedie	31.800
elektrotechniek	57.700	culturele en maatschappelijke vorming	32.000
autotechniek	57.500	sociaal pedagogische hulpverlening	32.500
accountancy	56.000	pedagogiek	33.100

⁴ Van de afgestudeerden van de lerarenopleiding basisonderwijs werkt na 15 maanden 88% in de sector onderwijs (na tien 10 jaar 86%). Onbekend is in welk beroep, maar dit is waarschijnlijk vooral in het primair onderwijs als leerkracht basisonderwijs. In het primair onderwijs is in 2018 een stijging van de cao-lonen van 8,5% afgesproken. In de hier gepresenteerde cijfers gaat het om 2017. Het uurloon voor afgestudeerden leraren basisonderwijs tendeert met deze cao-loonstijging meer naar het gemiddelde.

Tien jaar na afstuderen: opleidingen met (zeer) goede startpositie

Tabel 6 toont nogmaals de hbo-bacheloropleidingen met een (zeer) goede startpositie, maar nu inclusief de vergelijking met de situatie tien jaar na afstuderen. De tweedegraads lerarenopleidingen blijven het goed doen op de arbeidsmarkt, maar het verschil met andere hbo-opleidingen is na tien jaar wel kleiner geworden. De baanzekerheid blijft hoog, maar het loonverschil is geringer dan bij andere opleidingen⁵. De arbeidsmarktpositie ten opzichte van andere hbo-opleidingen neemt dus af, omdat bij andere hbo-opleidingen het aandeel vaste banen wél hoger ligt en er grotere loonverschillen zijn in vergelijking met de situatie zo'n anderhalf jaar na afstuderen. Naast deze tweedegraads lerarenopleidingen verslechtert de relatieve arbeidsmarktpositie van hbo verpleegkunde. Het percentage werknemers met een vaste baan is slechts iets hoger en het loonverschil is gering. Het groeipad bij tweedegraads lerarenopleidingen en bij verpleegkunde lijken minder steil dan bij andere hbo-opleidingen.

Een opleiding met een goede startpositie die daarna juist een groeispurt maakt is hbo maritiem officier. Na tien jaar is het jaarinkomen na deze opleiding zelfs het hoogste van alle opleidingsclusters en ook het uurloon staat in de top tien. Een relatief verbeterde positie na tien jaar is ook weggelegd voor een aantal technische opleidingen, zoals ict, technische bedrijfskunde, civiele techniek en werktuigbouwkunde. Daarnaast verbetert de relatieve arbeidsmarktpositie van accountancy: het verschil in uur- en jaarinkomen is bovengemiddeld.

Tabel 6 Verschillen in arbeidsmarktindicatoren in 2017 tussen het cohort 2006-2007 en het cohort 2015-2016, voor hbo-opleidingen met een (zeer) goede startpositie.

Nr. start-positie	hbo-bachelor	Typering start-positie 2015-'16	Vershil % vaste baan werknemers	Vershil uurloon werknemers	Vershil jaarinkomen
1	lerarenopleiding wiskunde	zeer goed	iets hoger	23%	27%
2	lerarenopleiding techniekvakken	zeer goed	iets hoger	22%	28%
3	lerarenopleiding Nederlands	zeer goed	iets hoger	25%	12%
4	lerarenopleiding natuur-/scheikunde	zeer goed	iets hoger	31%	25%
5	lerarenopleiding economie	zeer goed	hoger	33%	37%
6	lerarenopleiding Engels	zeer goed	iets hoger	33%	31%
7	lerarenopleiding overig	zeer goed	iets hoger	27%	21%
8	lerarenopleiding biologie	zeer goed	iets hoger	37%	34%
9	lerarenopleiding Duits/Frans/Spaans	zeer goed	iets hoger	29%	32%
11	elektrotechniek	goed	iets hoger	48%	57%
12	verpleegkunde	goed	iets hoger	33%	25%
13	maritiem officier	goed	iets hoger	58%	96%
15	lerarenopleiding gesch./aandr./maatsch.	goed	hoger	44%	60%
16	informatica	goed	iets hoger	61%	77%
17	financial services management	goed	iets hoger	47%	51%
19	werktuigbouwkunde	goed	hoger	57%	67%
21	technische bedrijfskunde	goed	hoger	61%	75%
22	mondzorgkunde	goed	hoger	36%	27%
23	optometrie en audiologie	goed	veel hoger	40%	23%
24	bedrijfskunde en agribusiness	goed	iets hoger	47%	44%
25	civiele techniek	goed	veel hoger	60%	79%
26	tuinbouw en akkerbouw	goed	hoger	54%	63%
27	accountancy	goed	iets hoger	85%	88%
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	gemiddeld	hoger	50%	59%

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

Tien jaar na afstuderen: opleidingen met (zeer) matige startpositie

Tabel 7 toont nogmaals de hbo-opleidingsclusters met relatief gezien een (zeer) matige startpositie op de arbeidsmarkt, maar nu inclusief de vergelijking met de situatie tien jaar na afstuderen. In

⁵ Zoals eerder vermeld is het startloon bij afgestudeerden van tweedegraads lerarenopleidingen deels zo hoog, omdat ze vijf jaar ouder zijn en al vaker een baan tijdens hun studie hebben. De procentuele verschillen tussen beide cohorten zijn daardoor geringer.

tegenstelling tot het wo, maken veel hbo-opleidingen met een (zeer) matige startpositie een iets gunstigere ontwikkeling door in de tien jaar daarna. Zo neemt bij vrijwel alle hbo-opleidingsclusters het uurloon bovengemiddeld toe. De verschillen in arbeidsmarktpositie nemen daardoor iets af. Het grootst is de inhaalslag bij European studies en communicatiesystemen. Het percentage werknemers met een vaste baan is veel hoger, evenals het uurloon en het jaarinkomen. Wanneer naar het aandeel vaste banen, uurloon en jaarinkomen tezamen wordt gekeken, verslechtert de relatieve arbeidsmarktpositie het meest bij dans. In plaats van een inhaalslag, wordt de relatieve arbeidsmarktpositie er alleen maar slechter op.

Tabel 7 Verschillen in arbeidsmarktindicatoren in 2017 tussen het cohort 2006-2007 en het cohort 2015-2016, voor hbo-opleidingen met een (zeer) matige startpositie.

Nr. start-positie	hbo-bachelor	Typering start-positie 2015-'16	Vershil % vaste baan werknemers	Vershil uurloon werknemers	Vershil jaar-inkomen
87	kunstacademie	zeer matig	hoger	53%	67%
86	dans	zeer matig	iets hoger	33%	72%
85	muziek	zeer matig	iets hoger	57%	69%
84	toerisme	zeer matig	hoger	53%	61%
83	European studies	zeer matig	veel hoger	69%	110%
82	sport en management	zeer matig	hoger	64%	93%
81	vrijtijdsmangement	zeer matig	hoger	59%	58%
80	creatieve therapie	zeer matig	veel hoger	39%	50%
79	toneel	zeer matig	iets hoger	53%	82%
78	fashion	matig	hoger	73%	75%
77	voeding & diëtetiek	matig	veel hoger	52%	65%
76	media en entertainment man.	matig	hoger	65%	83%
75	culturele en maatschappelijke vorming	matig	veel hoger	44%	52%
74	journalistiek	matig	hoger	51%	58%
73	huidtherapie	matig	veel hoger	37%	78%
72	communicatiesystemen	matig	veel hoger	72%	124%
71	communicatie	matig	hoger	67%	80%
70	dier- en veehouderij	matig	hoger	51%	31%
69	ontwerpen	matig	hoger	67%	93%
68	informatiestudies	matig	hoger	61%	68%
67	taal en economie	matig	hoger	65%	78%
65	communicatie en multimedia design	matig	hoger	61%	79%
64	hotelschool	matig	hoger	69%	92%
63	biologie en medisch lab. onderzoek	matig	veel hoger	53%	67%
62	logopedie	matig	veel hoger	35%	58%
61	facility management	matig	hoger	66%	73%
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	gemiddeld	hoger	50%	59%

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

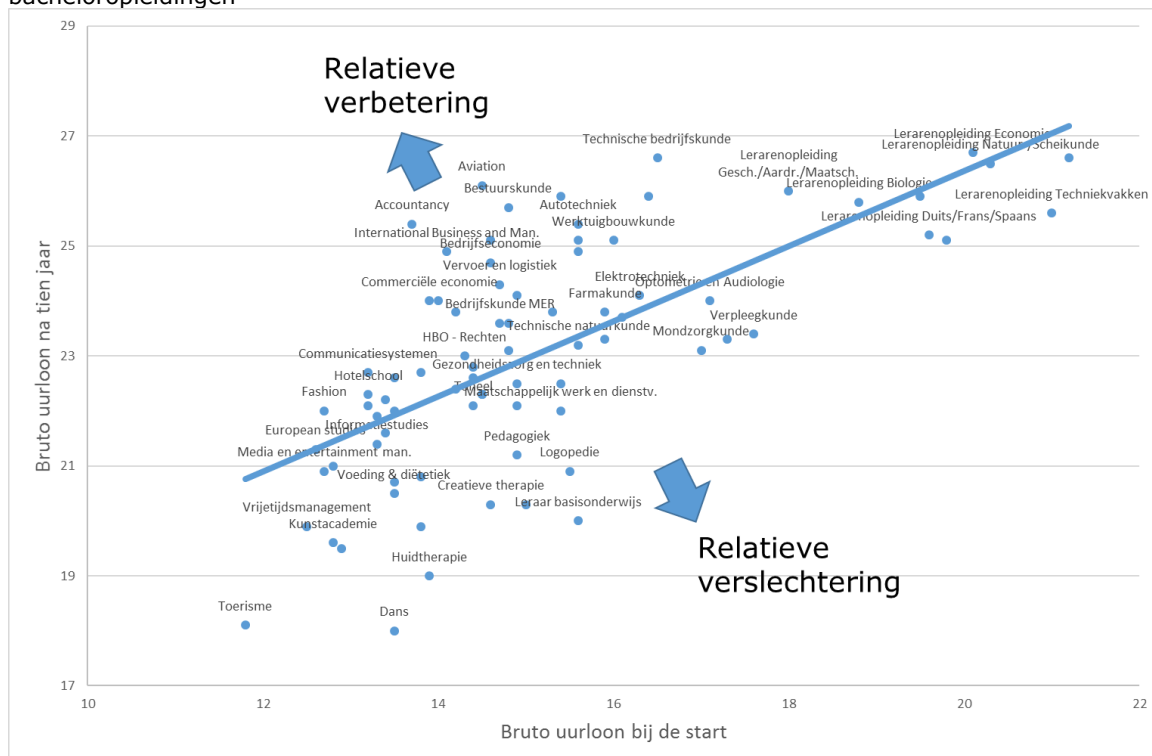

Samenhang startpositie en na tien jaar

Voor afgestudeerden verbetert over het algemeen de arbeidsmarktpositie naarmate men langer op de arbeidsmarkt verblijft. De baanzekerheid neemt toe, net als het inkomen. De mate waarin dit toeneemt, is onder andere afhankelijk van persoonskenmerken, werkervaring en omgevingsfactoren. Uit een analyse blijkt dat de samenhang tussen de arbeidsmark indicators bij de start en tien jaar na afstuderen hoog is. Hierbij is niet gecorrigeerd voor de mogelijke invloed van verschillen in samenstelling tussen beide cohorten en de verschillen in conjuncturele situatie bij afstuderen.

Bijna de helft (48%) van de verschillen in uurlonen na tien jaar blijkt samen te hangen met de uurlonen bij de start. Bij het jaarinkomen en percentage vast werk is dit respectievelijk 48% en 36%⁶. Figuur 1 illustreert deze samenhang in uurlonen, in de clustering rond de regressielijn. Een laag uurloon bij de start gaat veelal gepaard met een laag uurloon na tien jaar, en omgekeerd. Wel worden bij het hbo de verschillen in uurlonen na verloop van tijd kleiner (zie ook voetnoot 3).

Figuur 1 Bruto uurloon bij de start (horizontaal) en na tien jaar (verticaal) bij hbo-bacheloropleidingen

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

⁶ De percentages zijn de gekwadrateerde correlatiecoëfficiënten (R^2) oftewel de verklaarde variantie, waarbij niet is gecorrigeerd voor andere factoren. Het is geen causaal verband, maar samenhang. Bij het wo zijn deze percentages voor het uurloon 49%, voor het jaarinkomen 76% en voor het percentage vast werk 31%. Dus bij het wo is er een nog grotere samenhang tussen het jaarinkomen bij de start en het jaarinkomen na tien jaar.

Conclusie

De positie op de arbeidsmarkt verschilt sterk per studierichting. Dit is bij de start zo en ook tien jaar na afstuderen. Bijvoorbeeld het jaarinkomen na hbo maritiem officier is bijna drie keer zo hoog als na hbo dans. Het snel vinden van een substantiële baan, het uurloon, het jaarinkomen en de baanzekerheid hangen sterk samen met de studierichting. Deze verschillen werken door: ook na tien jaar zijn het veelal dezelfde studies als bij de start die een relatief matige of juist een relatief sterke arbeidsmarktpositie hebben.

Bij de start hebben alumni van de tweedegraads lerarenopleidingen de beste arbeidsmarktpositie. Ofschoon het groeipad bij deze lerarenopleidingen minder steil is, blijft de arbeidsmarktpositie na tien jaar goed tot zeer goed. Bij dans, huidtherapie, toneel, toerisme, kunstacademie, culturele en maatschappelijke vorming, muziek, creatieve therapie, vrijetijdsmanagement en journalistiek blijft de arbeidsmarktpositie (zeer) matig.

Een steil groeipad lijkt weggelegd voor een aantal technische opleidingen, zoals ict, technische bedrijfskunde, civiele techniek en werktuigbouwkunde. Daarnaast is de relatieve arbeidsmarktpositie van accountancy tien jaar na afstuderen verbeterd. Na de studie communicatiesystemen is de startpositie matig, maar door een veel hogere baanzekerheid en hoger inkomen behoort deze opleiding na tien jaar tot de middenmoot.

In tegenstelling tot het wo, zijn na tien jaar de verschillen tussen de hbo-opleidingsclusters op de verschillende arbeidsmarktindicatoren minder groot geworden. Dit suggereert dat de studierichting bij het wo nóg bepalender is voor de arbeidsmarktpositie op de langere termijn dan bij het hbo. Toch blijft er ook bij het hbo een behoorlijke variatie bestaan in vast werk, uurloon en jaarinkomen.

Deze uitkomsten zijn geschikt om de voorlichting aan studiekeizers te verbeteren. Naast interesses en capaciteiten, kan arbeidsmarktinformatie een overweging zijn bij het maken van studiekeuzes. Een meer transparante markt draagt bij aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het kan ertoe leiden dat minder studenten kiezen voor opleidingen met matige arbeidsmarktperspectieven en juist meer studenten kiezen voor opleidingen met goede arbeidsmarktperspectieven. Ook kan betere informatievoorziening leiden tot minder spijt achteraf.

Noot voor de lezer

Het jaarlijkse onderzoek Studie & Werk van Elsevier Weekblad en SEO Economisch Onderzoek biedt studiekeizers en andere geïnteresseerden sinds 1997 essentiële keuze-informatie over ruim 1.200 opleidingen aan hogescholen en universiteiten. Voor het gebruik van de onderzoeksresultaten van Studie & Werk is toestemming nodig van zowel Elsevier Weekblad als SEO Economisch Onderzoek. Voor resultaten over alle ruim 1.200 opleidingen, ga naar [Elsevier Weekblad](#).

Bijlage 1 Methodische toelichting

Voor de analyse van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden analyseert SEO Economisch Onderzoek in opdracht van Elsevier Weekblad geanonimiseerde administratieve data afkomstig uit de microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De microdata bestaan uit verschillende gegevens die op persoonsniveau te koppelen zijn. In de analyse is gebruikgemaakt van onderwijsdata afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), inkomensdata (lonen en uitkeringen) afkomstig van het Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen (UWV) en de Belastingdienst en persoonskenmerken uit de Basisregistratie Personen (BRP). Er geldt een ondergrens van 10 afgestudeerden, zodat de gegevens niet herleidbaar zijn naar individuele personen.

De data hebben betrekking op in Nederland wonende afgestudeerden. Deze microdata van CBS zijn door SEO Economisch Onderzoek in opdracht van Elsevier Weekblad bewerkt en geanalyseerd voor het jaarlijkse arbeidsmarktonderzoek Studie & Werk waarvan de resultaten verschijnen in Elsevier Weekblad en op www.elsevierweekblad.nl/studiewerk2018. In deze aanvullende analyse worden gegevens gepresenteerd voor 87 clusters van hbo-bacheloropleidingen afkomstig uit Studie & Werk. Het totaal is consistent met Studie & Werk 2018. Voor zes opleidingsclusters zijn er geen gegevens bekend in 2006-2007: business it en management, verloskunde, ict, mechatronica, social work en toegepaste psychologie. Dit komt omdat het nieuwe opleidingen zijn, zoals mechatronica of toegepaste psychologie, vernieuwde opleidingen zoals social work of omdat de opleiding voorheen een particuliere opleiding was zoals verloskunde. Hierdoor bleven er bij deze gegevens 81 opleidingsclusters over.

Om de *startpositie* op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van hbo-opleidingsclusters te bepalen, is bij het cohort dat in 2015-2016 afstudeerde gekeken naar de volgende vier aspecten:

1. De mediane duur in maanden vanaf het moment van afstuderen tot een substantiële baan (baan in loondienst, minimaal 3 dagen per week, geen oproep/uitzendcontract, uurloon minimaal 140% van wettelijk minimumloon volwassenen), waarbij rekening is gehouden met samenstellingseffecten.
2. Het percentage werknemers met een vaste baan 15 maanden na het afronden van de opleiding;
3. Het bruto uurloon van werknemers in 2017;
4. Het jaarinkomen in 2017 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Ze indiceren samen de kans op werk, de baanzekerheid en het inkomen. Er is voor gekozen zowel het uurloon als het totale jaarinkomen mee te nemen. Het uurloon is alleen beschikbaar voor werknemers. Hetzelfde geldt voor het hebben van een vaste baan. Bij sommige opleidingen gaan afgestudeerden vaak werken als zelfstandige, zoals na verloskunde. Het jaarinkomen (zowel voor werknemers als zelfstandigen) is dan representatiever voor het gegenereerde inkomen dan het uurloon voor werknemers. Het jaarinkomen is ook van belang voor zover het aantal gewerkte uren een onvrijwillige keuze is. Veel pas afgestudeerden willen mogelijk méér contracturen, maar kunnen dit door gebrek aan werk niet krijgen. Er is voor gekozen om tevens het uurloon mee te nemen in de samengestelde indicator startpositie. Voor zover het aantal gewerkte uren een vrijwillige keuze is van de werknemer, is het uurloon een betere indicator dan het totale inkomen. De vier aspecten zijn via vier Z-scores gecombineerd tot één samengestelde variabele. De samengestelde variabele en de vier aspecten zijn kwalitatief getypeerd via de kwantiteitenmethode. Daarbij zijn de volgende grenzen gehanteerd:

- 10% van de opleidingen wordt getypeerd als 'zeer goed';
- 20% van de opleidingen wordt getypeerd als 'goed';
- 40% van de opleidingen wordt getypeerd als 'gemiddeld';
- 20% van de opleidingen wordt getypeerd als 'matig';
- 10% van de opleidingen wordt getypeerd als 'zeer matig'.

Tien jaar na afstuderen is gekeken naar drie arbeidsmarktindicatoren:

- Een percentage werknemers met een vaste baan;
- Het bruto uurloon van werknemers in 2017;
- Het jaarinkomen in 2017 van zowel werknemers als zelfstandigen.

Bij het bruto uurloon (en jaarinkomen) is het procentuele verschil berekend tussen het gemiddeld uurloon (en jaarinkomen) van afgestudeerden bij de start en het cohort dat tien jaar eerder op de arbeidsmarkt kwam. Bij vast werk is de oddsratio berekend. Op basis van deze oddsratio is het verschil in het percentage vast werk in drie categorieën ingedeeld: 30% veel hoger, 40% hoger en 30% iets hoger.

Het betreft de afgestudeerden van de hbo-bacheloropleidingen van het cohort 2006-2007 tien jaar na afstuderen; in 2017. Het meetmoment is dus bij beide cohorten gelijk. Wél moet worden opgemerkt dat de samenstelling van de cohorten in tien jaar tijd kan veranderen en dat een veranderende samenstelling een oorzaak kan zijn voor een veranderde positie. Hier is niet voor

gecorrigeerd in deze analyse. Verder vormt het geen harde voorspelling van de loopbaanontwikkeling van het pas afgestudeerde cohort. In de komende tien jaar kunnen de vraag- en aanbodontwikkelingen namelijk afwijken van de afgelopen tien jaar. Wel geeft het een duidelijke indicatie van het mogelijke groeipad.

Bijlage 2

Opleidingen met een gemiddelde startpositie op de arbeidsmarkt in 2017 voor het cohort 2015-2016.

Nr. startpositie	hbo-bachelor	Aantal afgestudeerden	Mnd. tot subst. baanwerknemers	Vaste baanwerknemers na 15 mnd.	Bruto uurloon werknemers (€)	Jaarinkomen (€)
28	autotechniek	173	4,5	33%	15,60	33.100
29	leraar basisonderwijs	3.796	3,6	46%	15,60	27.600
30	technische natuurkunde	97	4,0	-	15,60	34.000
31	gezondheidszorg en techniek	392	3,4	41%	14,90	27.100
32	fiscaal recht en economie	206	5,5	41%	14,80	28.800
33	bedrijfseconomie	1.866	8,0	40%	14,60	30.100
34	luchtvaart- en scheepstechniek	100	4,4	-	15,40	31.800
35	bouwkunde	1.050	7,7	40%	14,40	28.700
36	farmakunde	64	5,9	25%	15,90	28.300
37	vervoer en logistiek	663	6,8	30%	14,70	30.100
38	sociaal pedagogische hulpverlening	2.230	6,2	39%	15,00	25.100
39	fysiotherapie	1.799	8,1	24%	17,30	25.300
40	chemie en chemische technologie	652	8,4	32%	14,80	29.000
41	bedrijfskunde mer	1.675	10,7	35%	14,70	29.600
42	veiligheidskunde	461	10,4	31%	14,90	30.000
43	sociaal-juridische dienstverlening	621	7,1	28%	14,90	28.100
44	vastgoed en makelaardij	261	9,2	34%	14,00	29.900
45	social work	512	5,7	31%	15,10	25.000
46	maatschappelijk werk en dienstv.	2.207	6,8	28%	15,40	25.700
47	bestuurskunde	196	11,0	37%	14,80	27.000
48	voedingsmiddelentechnologie	184	8,1	33%	14,60	26.600
49	academie lichamelijke opvoeding	667	8,0	29%	15,30	26.000
50	aviation	165	9,3	23%	14,50	29.500
51	personeel en arbeid	1.571	9,1	29%	14,20	27.600
52	milieustudies	408	11,5	33%	14,50	25.800
53	ergotherapie en beweging	342	6,9	21%	15,40	24.000
54	retail management	918	13,6	36%	13,80	28.100
55	pedagogiek	1.625	8,4	29%	14,90	23.200
56	commerciële economie	3.271	12,8	30%	13,90	27.600
57	hbo - rechten	1.429	11,7	28%	14,30	25.800
58	bedrijfskunde en management	421	10,7	29%	13,50	26.400
59	ruimtelijke ordening en planologie	303	10,7	22%	14,20	26.200
60	international business and man.	1.521	12,7	28%	14,10	24.400
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	63.682	8,4	36%	15,10	27.200

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)

Bijlage 3

Verschillen in arbeidsmarktindicatoren in 2017 tussen het cohort 2006-2007 en het cohort 2015-2016, voor hbo-opleidingen met een gemiddelde startpositie cohort 2015-2016.

Nr. start-positie	hbo-bachelor	Vershil % vaste baan werknemers	Vershil uurloon werknemers	Vershil jaarinkomen
28	autotechniek	veel hoger	63%	74%
29	leraar basisonderwijs	hoger	28%	12%
30	technische natuurkunde	veel hoger	49%	43%
31	gezondheidszorg en techniek	hoger	51%	51%
32	fiscaal recht en economie	iets hoger	56%	70%
33	bedrijfseconomie	hoger	69%	81%
34	luchtvaart- en scheepstechniek	veel hoger	68%	85%
35	bouwkunde	iets hoger	58%	71%
36	farmakunde	veel hoger	50%	49%
37	vervoer en logistiek	veel hoger	65%	85%
38	sociaal pedagogische hulpverlening	iets hoger	35%	30%
39	fysiotherapie	hoger	35%	59%
40	chemie en chemische technologie	veel hoger	59%	89%
41	bedrijfskunde mer	hoger	61%	70%
42	veiligheidskunde	veel hoger	62%	74%
43	sociaal-juridische dienstverlening	veel hoger	48%	48%
44	vastgoed en makelaardij	hoger	71%	78%
46	maatschappelijk werk en dienstv.	veel hoger	43%	44%
47	bestuurskunde	hoger	74%	99%
48	voedingsmiddelentechnologie	veel hoger	72%	105%
49	academie lichamelijke opvoeding	veel hoger	56%	74%
50	aviation	veel hoger	80%	106%
51	personeel en arbeid	hoger	68%	64%
52	milieustudies	hoger	54%	81%
53	ergotherapie en beweging	veel hoger	46%	50%
54	retail management	iets hoger	64%	82%
55	pedagogiek	hoger	42%	43%
56	commerciële economie	hoger	73%	97%
57	hbo - rechten	veel hoger	61%	82%
58	bedrijfskunde en management	iets hoger	63%	80%
59	ruimtelijke ordening en planologie	veel hoger	58%	74%
60	international business and man.	iets hoger	77%	126%
	totaal alle hbo-bacheloropleidingen	hoger	50%	59%

Bron: Studie & Werk 2018, Elsevier Weekblad/SEO Economisch Onderzoek op basis van CBS Microdata, bewerking UWV (2018)